

289/74

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA.

(APPELADELING)

In die saak tussen :

CHARLES JAMES SAMUEL STONE.....APPELLANT

en

D I E S T A A TRESPONDENT.

Coram : WESSELS et CORBETT A.RR et KOTZÉ, Wnd. A.R.

Verhoor 25 November 1975.

Gelewer : Januarie 1976.

U I T S P R A A K.

K O T Z É, Wn. A.R. :-

Die appellant is in die Suidwes-Afrika
Afdeling deur Regter HART en assessore skuldig bevind
aan moord met versagende omstandighede, en tot twaalf
jaar gevangenisstraf gevonniss. Teen die skuldigbevin-
ding en vonnis kom die appellant, met verlof van die

(2)

hof a quo, tans in hoër beroep. Verder het die geleerde Regter, kragtens artikel 35¹ van die Strafprosesordonnansie Nr. 34 van 1963, n spesiale aantekening op die verhoornotule aangebring. Die akte van beskuldiging lê dit die appellant ten laste dat hy op 14 Julie 1974 (n Sondag) te Mariental wederregtelik en opsetlik vir Leon Vergottini (hierna "die oorledene" genoem) met n geweer geskiet het en dodelike beserings toegedien het waaraan hy op dieselfde datum beswyk het.

By die verhoor en ook op appèl was dit gemeensaak dat die oorledene die lewe gelaat het as gevolg van n skoot wat die appellant om ongeveer 5 nm., op 14 Julie met n ,30⁸ koeëlgeweer afgevuur het. Mnr, Cooper wat, bygestaan deur mnr. Strydom, namens die appellant opgetree het, het sy beroep aan hierdie Hof beperk tot n betoog dat nie buite redelike twyfel bewys is dat die appellant die oorledene opsetlik om die lewe gebring het nie of, in die alternatief, dat

die opgelegde vonnis buitensporig straf is. Gevolglik
 het hy aangevoer dat die skuldigbevinding aan moord
 vervang behoort te word deur n skuldigbevinding aan
 strafbare manslag en dat die vonnis, ongeag die uitslag
 van die appèl teen die skuldigbevinding, versag behoort
 te word.

Ofskoon die Hof a quo aansienlik tyd en
 aandag bestee het aan getuienis m.b.t. die agtergrond
 van die appellant en sekere gebeure ~~wat~~ op 12 en 13
 Julie, kan daar, vir huidige doeleindes, volstaan word
 met n kort opsomming :- Appellant, n man van goeie
 inbors, was op 14 Julie 1974 46 jaar oud. Ondanks
 ernstige geldgebrek in sy jong dae het hy homself geleide-
 lik opgewerk en in 1968 sy eie praktyk as prokureur in
 Mariental gevestig. Bekwame toewyding het daartoe gelei
 dat die praktyk aanvanklik floreer het. Mnr. van Niekerk,
 sy vernameeste hulp in die praktyk, het in 1971 onverwags
 te sterwe gekom en kon nie vervang word nie. Die prak-
 tyk het agteruitgegaan terwyl die praktyk van die appel-
 lant se enigste mededinger, Oberholzer, dienooreenkomstig

vooruitgegaan het. Finansiële laste het swaar op die
appellant begin druk, en hy het al meer en meer sy toevlug
tot sterk drank geneem. Ondervermelde bevinding van die
Hof a quo strook met die getuienis :-

"..by Friday, July 12th 1974, the accused had become
reliant on liquor..he drank too much particularly
at week-ends or when alone from his family but ...
up to that stage there had been no apparent deteri-
oration in his physical or mental health".

Sy toegewyde gesin - eggenote en vyf dogters tussen 4 en
18 jaar - was besorg oor sy toestand maar het hom nie ver-
saak nie.

Op Vrydag 12 Julie het die appellant se egge-
note en dogters afgereis na Lutzville om sommige van die
te neem
dogters skool-toe. Die appellant sou gevolglik die naweek
alleen moes deurbring en die vooruitsig het hom neerslagtig
gemaak. Op Saterdagmiddag - 13 Julie - het die appellant
by die Mariental Hotel sterk onder die invloed van alkohol
geraak en homself aan sonderlinge gedrag skuldig gemaak
deur medehotelbesoekers o.a., sonder rede hard op die
skene te skop en te poog om hulle aan die snor te brand.

Later die aand het hy, in 'n radelose gemoedstoestand, 'n telefoongesprek gevoer met sy suster, mev. Swart, wat op verafgeleë Kammieskroon was en versoek dat sy die afstand van 470 myl afry om hom te¹besoek. Die Hof a quo het die moontlikheid aanvaar dat die appellant, weens sy besope toestand, vergeet het dat so 'n gesprek wel plaasgevind het. Die appellant moes die Saterdagmiddag weens sy gedrag op versoek van die eienaar, die Mariental Hotel verlaat en het daarna sy tyd tot 4 vm., in die teenwoordigheid van mev. Strauss en mnr. Delpont deurgebring waartydens hulle 'n rolprentvertoning bygewoon het en sterk drank ingeneem het.

Die oggend van 14 Julie het die appellant besoek gaan aflê by die buitekamer wat Delpont bewoon het. Dit was laasgenoemde se verjaardag en die appellant het weer alkoholiese drank (whisky) gebruik. Die Hof a quo het sy getuienis dat hy die trant van die gesprekke wat gevoer is, dat hy uit Skakespeare en Omar Khyam voorgelees het en dat hy 'n telefoonoproep beantwoord^{het} nie kon onthou

nie, nie verwerp nie.

Om ongeveer 12.30 nm., het die appellant met doeltreffendheid n eiendomstransaksie met mnr. Redelinghuys en Fourie in die Mariental Hotel bespreek. Na afhandeling van die saak het die appellant heelwat alkohol ingeneem en in die kroeg van die hotel middagete geniet. Mnr. Burger, die hoteleienaar, het die indruk gevorm dat hy neerslagtig was terwyl hy alleen was. Terwyl hy nog in die kroeg was het die oorledene - n vreemdeling - hom genader en verneem of hy (die appellant) nie motorbrandstof aan hom kon verskaf nie sodat hy n vriend, sekere Max Marais, n afstand van 63 km. na Gibeon kon neem nie.

gretig
Appellant wat ~~angstig~~ was om die middag om te kry, het spontaan aangebied dat sy motorkar gebruik kon word.

Volgens afspraak het die reis in die omtrek van 2 nm., n aanvang geneem. Die beginpunt was die appellant se huis

waar die oorledene met n groep ander persone met n motorkar CCC 371 (hierna die "CCC kar" genoem), wat voorheen aan sekere van Tonder behoort het, aangekom het. Dit is

duidelik dat die appellant onder die invloed van drank was, dit besef het en daarop aangedring het dat iemand anders sy voertuig na Gibeon moes bestuur. Die oorledene het hierdie plig vervul. Die reis na Gibeon het sonder noemenswaardige voorval en onplesierigheid plaasgevind en was, benewens die appellant, Marais en oorledene, meegemaak deur laasgenoemde se broers, André en Seppie, en sy niggie, mej. Hollander. Gedurende die uitreis het appellant saam met Marais byna twee kwarte bier gedrink en op Gibeon het die appellant, oorledene en Marais weer 'n hoeveelheid alkoholiese drank gebruik.

Die terugreis het, op aandrang van mej. Hollander, om ongeveer 4.15 nm., 'n aanvang geneem. Die appellant het gereed gemaak om te bestuur. Die jong mense het, as gevolg van sy besope toestand, hierteen beswaar gemaak. Die appellant het toe ingestem dat André terug bestuur. 'n Paar insidente, soos bv., die wyse die kam se kragstuur waarop André hanteer het en die spoed wat hy gery het, het die appellant geïrriteer en het tot gevolg gehad dat

hy ongeveer 20 km. duskant Mariental hom beveel het om

stil te hou en uit te klim sodat hy self kon bestuur.

Met hierdie voorneme het mej. Hollander, Seppie en André nie genoeë geneem nie en uitgeklim. Kort hierna het die appellant vinnig weggery. Volgens sy getuienis het die oorledene ook uitgeklim maar weer vinnig in die kar gespring toe hy wegry. André en mej. Hollander se getuienis op hierdie punt, wat deur die Hof a quo aanvaar is, is dat die oorledene nie uitgeklim het nie maar al die tyd in die kar gebly het totdat die appellant "met n vaart" weggery het. Van hierdie punt af verg die getuienis redelik breedvoerige oorweging.

Dit is gemeensaak dat die appellant aangery het en op n afstand van ongeveer 600 meter stilgehou het by n Ranchero bakkie wat uit die teenoorgestelde rigting aangekom het. Die bestuurder van die Ranchero kon nie opgespoor word nie en, ten einde die aaneenlopendheid van die verhaal nie te steur nie, word die enigste relaas van die gebeure terwyl die voertuig die afstand van 600

meter afgelê het, (nl., die relaas van die appellant)

geriefshalwe nou ingevoeg :-

die appellant agter die kop geklap
Die oorledene het die deur toegeklap en gesê "nou is

ons alleen, nou sal jy bars". Hierop het hy (die appel-

lant) die oorledene gevra wat hy met van Tonder se kar

by sy huis doen. Die antwoord was dat dit niks met die

appellant te doen het nie. Die oorledene het toe die

appellant met "n harde voorwerp" in sy ribbes gedruk en

gesê "ek skiet jou vandag vrek". Hy het die dreigement

ernstig opgeneem en geglo dat die harde voorwerp n vuur-

wapen is. n Voertuig het van voor gekom en toe dit 150

na 200 meter van hom vaf was, het hy na links geswenk,

stilgehou, uitgeklim, na die voertuig gehardloop en

dit gestop. Hy het aan die bestuurder vertel van die

dreigement en sy hulp gevra dat hy kon wegkom. Die

oorledene het op daardie tydstip naby die appellant se

kar gestaan en hy het hom versoek om terug te staan.

Oorledene het aan hom gesê "ek sal jou by die huis kry".

Die appellant se antwoord was :- "Jy moenie sonder die po-

lisie daar by my huis kom nie, want ek is nie tevrede

hoe jy die reg het om met van Tonder se kar rond te ry
nie". Hy het alleen weggery. Andre en mej. Hollander
se getuienis was ten effekte dat dit die oorledene, en
nie die appellant, was nie, wat na die Ranchero toe
gegaan het. Die bevinding van die Hof a quo was dat
hulle, as gevolg van die afstand, n fout kon gemaak het.
Ten aansien van die gebeure in die appellant se kar ter-
wyl dit die 600 meter afstand afgelê het, is die bevinding
van die Hof :-

"We reject the accused's story that the deceased
threatened him with a firearm or that the latter
was probably armed, although we accept that the
deceased may have been annoyed at the fact that his
brothers and cousin had been summarily jettisoned
20 km. from Mariental; we do not accept the story
of the assault in the car as it is in entire conflict
with the deceased's conduct and utterings at the
accused's home as testified to by Jacobs and Lena;".

Dit blyk uit aanvaarbare en onweersproke
getuienis dat die appellant reguit huis|toe is. Hy het
sy kar op so n wyse parkeer dat die CCC kar nie uitgetrek

kon word nie. (Hy het verduidelik dat hy dit gedoen het omdat hy vermoed het dat die oorledene die kar gesteel het).

Wat hierna gebeur het word gedek deur die getuienis van Johannes Jacobs, Lena Uiras, Gideon Goaseb, Fransina Mungundu, Eva Aggenbach (wat ten behoeve van die Staat getuig het), die beskuldigde self en Anna-Marie Mungundu (wat ten behoeve van die beskuldigde getuig het).

Johannes Jacobs en Lena Uiras het in n voertuig vanaf Gibeon in die rigting van Mariental gery. Ongeveer om 4.30 nm., het hulle n voetganger - die oorledene - op die pad teengekom en hom laat saamry tot in Mariental waar Jacobs (die bestuurder) hom na die huis van die appellant geneem het. Daar aangekom het hy n groep bediendes sien rondbeweeg in die rigting van die bediendekamer. Kort daarna het hy die appellant naby die voorhekkie van die huis gesien. Die appellant het n geweer gehad - die kolf in die regterarm en die loop na die grond toe. Aan die oorledene het die appellant gesê : "Jy moet nou staan". Die oorledene het gevra : "Praat

oom met my?". Die antwoord was bevestigend en die appellant het verduidelik :- "Jy het my gedreig totdat ek my kar self moet bestuur". Jacobs het die indruk gekry dat die appellant die oorledene voorkeer. Hy kon verdere woorde-wisseling wat plaasgevind het nie uitmaak nie behalwe dat die appellant gesê het :- "Julle kan maar ry". Hy is toe daar weg. Hy het nie gesien dat die geweer op enige stadium opgelig was nie. Die appellant het hom baie kwaad voorgekom terwyl die oorledene baie beleefd was en selfs geglimlag het.

Lena Uiras se getuienis stem in wesentlike opsigte ooreen met dié van Jacobs. Sy het egter bygevoeg dat sy gehoor het dat die appellant aan die oorledene gesê het : "Jy moet jou hande in die lug hou ek wil jou skiet", en dat sy met die wegry gesien het dat die appellant die oorledene met die voorkant van die geweer gestamp het.

Gideon Goaseb het getuig dat hy op die middag van 14 Julie by sy niggie, Fransina Mungundu (die appellant se huisbediende wat n buitekamer op sy perseel bewoon het) was. Hy het gesien toe die geselskap vertrek het in die

rigting van Gibeon. Later het die appellant alleen per

kar teruggekeer. Fransina was toe by hom in sy kamer

by 'n aangⁿresende huis en het na haar werkgever se huis

gegaan om kos te vra. Na 'n rukkie is hy (Gideon) ontbied

na die appellant se huis waar hy die appellant met 'n

geweer in sy hand sien staan het. Die appellant het

gesê dat hy "die baas van die CCC kar" sou skiet en het

die huis deur die kombuisdeur binnegegaan. Na 'n rukkie

het die oorledene met Jacobs se voertuig daar aangekom.

Die appellant het intussen weer uit die huis uitgekóm

en die aankomende voertuig by die hek, met die geweer in

sy hand, ingewag. Hy het die oorledene beveel om af te

klim. Laasgenoemde het gevra "wat het ek gemaak?" Die

appellant het Jacobs aangesê om te ry. Sy hoofgetuienis

m.b.t. die daaropvolgende gebeure, waarin na die appellant

as "die oubaas" of "mnr Stone" en na die oorledene as

"die kleinbaas" verwys word, lui :-

"Ek het gesien dat die oubaas vir die kleinbaas

gedreig het. Ek het gehoor dat die oubaas gesê

het na die kleinbaas toe: 'ek sal vir jou skiet'.

Ek het gehoor dat die kleinbaas gevra het, "wat

het ek aan jou gedoen?' Ek het gehoor dat die kleinbaas ook begin soebat het. Terwyl die kleinbaas so gesoebat het, het ek tot by die garage se stoep gekom. Ek het gesien dat die oubaas ook vir die kleinbaas met die loop van die geweer op die maag gestamp het. Ek het gesien die kleinbaas het n sakdoek uit sy sak uitgehaal en hy het begin huil. Ja?-- Toe ek dit sien dat die kleinbaas nou begin huil, het ek begin agteruit loop. Ek het gesien die oubaas het nog vir die kleinbaas so gedreig en so rondgekeer, voor hom rondgestap tot op Fransina se buitekamer se stoep. Toe hulle daar kom het ek gesien dat die kleinbaas wat oorlede is in die saak, op n pyp wat daar staan gevang het en gestaan het. Toe die kleinbaas aan die pyp vang, het ek gesien dat die oubaas vir die kleinbaas op die pols geslaan het met die geweer. Toe die kleinbaas weer met die linkerhand die pyp gevang het, het die oubaas weer dieselfde gedoen. Ek het gesien dat die kleinbaas van die stoep af gegaan het. Ek het toe agteruit geloop en agter die boom gaan skuil. Ek het gesien dat mnr. Stone vir die kleinbaas geskiet het, die kleinbaas het sy hande so in die lug gegooi en op sy rug geval. Ek het toe in n slootjie wat agter die huis lê, daar het ek afgespring en ek het toe gehardloop. Ek het toe ingehardloop en gaan staan en het toe omgedraai en gekyk en het gesien dat mnr. Stone die geweer van hom in sy voertuig neergesit het, effentjies gestaan het en weer die geweer gevat het en in die huis ingestap het. Toe ek net by die

huis kom het ek die tweede klank van die geweer gehoor, dit was baie dof gewees. Ek het dit net dofweg gehoor. Dit is al wat ek gesien het.

HOF - Die klank, was dit nog n skoot?---Die tweede wat ek gehoor het, het vir my gesmaak na n klein geweer se klank.

Sê vir my een ding, mnr. Stone, die beskuldigde, is hy getroud?--Hy was dronk gewees."

"Nou toe die oubaas daar gesê het "ek sal skiet", dat hy die baas van daardie voertuig sal skiet, waar was die oubaas toe gewees? Waar het hy gestaan?--- Die kleinbaas het van die stoep afgekom en op die grond gestaan, die oubaas het op die stoep van die buitekamer gestaan en hulle was nie ver van mekaar af nie, toe die oubaas vir die kleinbaas geskiet het".

"Het Fransina daar gebly of het sy op n stadium weggegaan?--Toe die nie-blanke se voertuig daar aankom met die kleinbaas en toe die oubaas na die nie-blanke se voertuig toe gaan, toe het Fransina en al die ander mense wat daar gewees het, weggehardloop. Wie was die ander mense wat nog daar was behalwe Fransina?--Ons was vier gewees, dit was ek, Fransina, en die klein dogtertjie, Anna-Marie. Uself en Fransina en die klein dogtertjie, wat is haar naam?--Anna-Marie en Maria.

Het jy ook saam weggegaan of het jy daar gebly?--

Nadat hulle gehardloop het, het ek by die hoek

gestaan".

~~"Toe die oubaas die oorledene geskiet het, wat was~~
die oorledene besig om te doen daardie tyd?--Wat
ek gesien het by die kleinbaas is ek het gesien dat
hy gehuil het. Hy het die sakdoek uit sy sak uit-
gehaal en hy het trane afgegee, terwyl hy trane
afgegee het, het hy nog gesoebat, tot die tyd wat
die oubaas vir hom geskiet het.

Kan jy met die geweer wys hoe die oubaas die geweer
gehou het toe hy geskiet het? Die geweer is veilig.
HOF - Wys net?--Die oubaas het die geweer gehad soos
ek hom nou daar het.

P.G. Hy het die geweer gehad met sy regterhand
se voorvinger op die sneller en sy regterhand aan
die regterkant van die geweer. Sy linkerhand het
hy net onder die voorste punt van die teleskoop
gehad. Hy het die geweer reg voor sy liggaam gehou,
die kolf het na die regterkant gewys en die loop
van die geweer na die linkerkant, amper horisontaal,
die loopvlak effens bo die horisontaal. En op n
hoogte van ongeveer sy heupe.

Hof - Is dit wat jy gesien het?--Ja.

P.G. - U het gesê na die skoot geskiet is, het u
weggehardloop?--~~Nadat die baas vir die kleinbaas~~
geskiet het, het ek gehardloop".

HOF - Met ander woorde as ek dit net kan opsom:

toe die oubaas vir die jongbaas geskiet het, het
~~jy onmiddellik in die rivier ingespring?---~~Nadat die
oubaas vir die kleinbaas geskiet het, het ek net
n paar treë gehardloop en in die rivier afgespring,
dit is n diep slootjie.

P.G. - Is dit nou n sloot of is dit n rivier daar
waar jy toe afgespring het?--Dit is n sloot.

HOF - Toe het jy omgedraai en dit is omtrent 3
treë vanwaar jy gestaan het?--Ja, wat ek teruggekyk
het.

Toe het jy gesien dat hy die geweer daar langs die
motorkar gesit het en toe weer gevat het in die
huis gegaan het?---Ja.

Toe het jy onmiddellik daarna na jou eie huis of
kamer gehardloop?--Ja.

En die distansie van waar jy eers gestaan het, dit
is agter die boom, tot by jou huis, soos jy nou
uitgewys het van die getuiebank tot die hoek van
die Hof, met ander woorde omtrent 25 tot 30 treë,
is dit reg?--Ja."

Die appellant verstrek n ander relaas van
die skietery. Hy het erken dat hy die CCC kar vas
parkeer het. Hy het sy geweer in die slaapkamer gaan

haal en dit met n paar patrone gelaai. Hy het ook n
maar dit nie geneem nie
,22 rewolwer tot sy beskikking gehad, so dat dit vir

die oorledene "moet duidelik wees van ver af dat ek gewapen is". Hy het uitgegaan om seker te maak dat die oorledene nie aankom nie. Hy het Fransina gesien, haar vertel dat hy op die pad deur mense gehinder is en dat hy die man wat met die CCC kar na sy huis gekom het sou skiet as hy "daarmee voortgaan". Daarna is hy weer by die kombuisdeur in. Hy het die deur gesluit en na die telefoon in sy studeerkamer gegaan. Hy wou die polisie ontbied. Die nommer was beset en hy het toe die nommer van sersant Aggenbach van die Suid-Afrikaanse Polisie, met wie hy bevriend was, geskakel sodat hy die saak van die CCC kar wat op sy perseel was kon ondersoek. Hy het bedreig en bang gevoel. Sersant Aggenbach was nie tuis nie, en hy het toe in 'n opgewonde toestand die omstandighede aan mev. Aggenbach verduidelik, en aan haar gesê dat hy 'n persoon wou skiet. Sy het hom gemaan en hy het verduidelik dat hy die persoon net wou skrikmaak. Na hierdie gesprek wou hy van Tonder bel. Terwyl hy sy nommer in die telefoonboek probeer vind het, het hy deur die venster 'n voertuig sien aankom en vermoed

dat die oorledene op die voertuig sou wees. Hy is toe,
geweer in die hand, by die voordeur uit. Sy beskrywing
is as volg :-

"Ek het die geweer onder my arm, die kolf onder my
regterblad en my arm in die omgewing van die sneller
onderdeur gehak".

Terwyl die voertuig tot stilstand gekom het, het die
oorledene agter afgespring. Alhoewel hy dit nie kon
onthou nie, is dit moontlik dat hy aan die oorledene
gesê het om te staan en om sy hande op te steek. Hy
onthou wel dat hy aan hom gesê het "jy het my gedreig
sodat ek my kar ry". Die oorledene het in die rigting
van die karre beweeg terwyl die appellant hom probeer
wegkeer het van sy eiendom af. By die ingang tot die
motorhuis het die oorledene hom ingewag, gesê dat hy
die geweer sal afvat en toe daarna gegryp. Origens lui
die appellant se hoofgestuienis as volg:-

"...toe het ek hom gestamp met die geweer se loop.
Waar?--Laag aan sy lyf. Ons het al stoeiende om die
hoek verdwyn, om die hoek gegaan.

HOF - Al stoeiende?--Ja, hy het nie die geweer
gelaat nie. En toe op n stadium het daar net n

skoot afgegaan.

VERDEDIGING - Waar was julle toe gewees?--Ek kan nie sê nie.

Min of meer waar was julle?--Dit kan by die hoek of om die hoek wees, maar ek kan nie presies sê waar ons toe gewees het nie

HOF - U sê n skoot het afgegaan?--n Skoot van my geweer het toe afgegaan.

Wie het dit getref?---Dit het die oorledene getref.

VERDEDIGING - Net voor die skoot afgegaan het, afgevuur is, hoe was jy en die oorledene teenoor mekaar gewees om te doen?--Hy het geruk en pluk aan die geweer.

Wie het die geweer vasgehou op daardie stadium?---Ek, aan die agterkant.

HOF - Aan die loop van die geweer?--Nee, aan die kolf van die geweer.

VERDEDIGING - Sou die punt van die geweer baie naby aan sy lyf gewees het?--Ja.

HOF - Sal u dit vir ons verduidelik. Die geleerde assessore en ek is nie heeltemaal duidelik hoe jy die geweer gehou het en waar die oorledene dit gehou het. Ek wil u nie graag in die rede val nie. Sal u dit probeer opklaar.

VERDEDIGING - Net voor die skoot afgevuur is, weet jy waar julle was, in die omgewing van watter voorwerp?--Dit moet naby die hoek van Fransina se kamer wees. In vergelyking met die motorkar?--Die motorkar was aan ons suidekant.

En op daardie stadium sal u nou die geweer neem

en eerstens wys hoe u die geweer gehou het?--Na die hekkie toe het ek die geweer...

HOF - Mnr. Stone sal u asseblief buite die getuiebank gaan waar ons almal kan sien. Die getuie het nou die getuiebank verlaat en wys presies vir die Hof hoe hy die geweer gehou het voor die skoot afgevuur is, is dit reg.

VERDEDIGING - Waar was u regterhand gewees, sover u kan onthou?--My regterhand meen ek was gladnie aan die geweer. My regterhand was in die omgewing van die geweer hier.

HOF - Was in die omgewing van die....?--Van die sneller.

Was u vinger op die sneller gewees?--Ek kan ~~dit~~ nie onthou nie.

En die linker hand?--Meen ek was los, heeltemaal los. Dit kon ook aan die geweer gewees het. Ek kan nie daar presies onthou nie. Toe ek na die voorhekkie geloop het, het ek die geweer so gedra.

Verdediging - Ons praat nie nou daaroor nie, ons praat nou van die skietery.

HOF - Wat die lede van die Hof graag wil weet is hoe die oorledene...

VERDEDIGING - Ek wou nou net dit gevra het. Hoe het die oorledene, sal konst. Swanepoel wat nou daar staan, sal u vir hom wys hoe die oorledene die geweer gehou het?--Hy het dit met sy linkerhand so gehad.

Waar?---Aan die loop

HOF - Die getuie wys dat toe hy gestaan het met die geweer wat nou onlangs beskrywe is het die oorledene die loop van die geweer met sy linkerhand gegryp min of meer 6 tot 8 duim van die punt van die geweer.

VERDEDIGING - Kan u onthou hoe die geweer was in vergelyking met die grond, was die geweer opwaarts, parallel met die grond, het dit af gewys?---Ongeveer so.

HOF - Die getuie wys dat die geweer was min of meer in die posisie soos hy dit nou beskrywe, dit wil sê nie presies parallel met die grond nie maar die loop van die geweer was hoër as die sneller by skatting van die Hof omtrent 6 na 8 duim. Stem u saam dokter?

VERDEDIGING - Ses tot agt duim van wat?

HOF - Uit die horisontaal uit. Dit is net n blote skatting van die Hof. Sal u dit net weer wys vir die Prokureur-generaal...

VERDEDIGING - Omtrent 6 duim.

HOF - Dit word ooreengestem dat die distansie is omtrent 6 duim?--Ek mag net byvoeg dat met die stoeiery en remmery het die level, die trajek van die geweer natuurlik van tyd tot tyd verander en ook heen en weer beweeg.

VERDEDIGING - Verander, wat bedoel u deur verander?--Op en af en heen en weer.

HOF - Is die twee advokate tevrede met die verduideliking?

P.G. - Ek sal die getuie nog verder ondervra in die verband.

HOF - Maar so ver dit beskryf is wat die getuie nou gedemonstreer het. Ja, gaan aan.

VERDEDIGING - Kan u presies sê hoe die geweer was toe die skoot afgevuur is?--Nee.

Nou net voor die geweer afgevuur was, wat was u gemoedstoestand?--My gemoedstoestand was, reeds toe ek by die hekkie uitkom het ek reeds bang, maar ook briesend geword omdat die man sonder die polisie daar aangekom het. En die toestand, en vandat hy die geweer gegryp het...

Maar voor dit, was u tevrede gewees toe hy beweeg in die rigting vanwaar die kar geparkeer was?--Ek was nie.

Hoe het u gevoel daaromtrent?--My toorn het vermeerder. Het u enigiets gevrees of vermoed?--Ek het gevrees dat die man die kar daar gaan neem en iets aan die kar sal doen wat in sy pad staan.

Wat was u gemoedstoestand dus gewees, wat was u bui gewees toe die skoot geklap het?--Ek was baie kwaad gewees.

Maar het u opsetlik die trekker van die geweer getrek?--Nee.

Nou na die skoot geklap het, verduidelik vir die Hof wat toe gebeur het?--Dit was n geweldige skok vir my. Volgens my rekolleksie het ek vir n baie, baie lang tyd daar stilgestaan.

Wat het van die oorledene geword?--Hy het geval.

Wat het u gedink wat het gebeur?--Ek weet nie of
ek instaat gewees het om te dink nie maar ek het

beseef dat die skoot wat afgegaan het, hom getref
het en dit het my geweldig ontsenu, geskok want
dit was nooit my bedoeling gewees nie.

Kan jy jou gevoelens beskryf?--Nee, ek kan nie.

Kan jy in breë trekke beskryf hoe jou gemoeds-
toestand toe was?--Verward. Geskok.

Baie duidelik?--Dit was nie baie duidelik nie.

Watter woord sal u gebruik?--Verward.

En toe u nou die oorledene daar sien, wat het u
toe gedoen of wat het hy gedoen, verduidelik in u
eie woorde?--Hy het gesê "jy het my geskiet".

Kan u onthou of u enigiets gesê het?--Ek het gesê
'Lê stil ek kry die dokter en die polisie dade-
lik'.

Goed, daarna, wat het daarna gebeur?--Hy het my
gevra ek moet vir hom n sigaret gee voor ek die
dokter kry.

Het u toe vir hom n sigaret gegee?--Ek het. Ek
het langs hom gekniel.

Weet u wat u met die geweer gedoen het?--Ek weet
nie. Ek het langs hom gekniel en lank gesukkel om
die sigaret vir hom aan die brand te kry.

Watter sigaretopstekers was dit gewees?--Ek het
dit nog.

Ja, watter een was dit?--My eie.

Is dit die een wat u gewoonlik gedra het?--Dit
is die een wat ek gewoonlik gedra het.

Die Saterdag by u gehad het?--Dit is dieselfde.

Het u toe die sigaret vir hom aangesteek?--Ek het ~~die sigaret vir hom aangesteek uiteindelik, dit~~
in sy mond geplaas, hy het daaraan getrek en dit
later met sy hand uit sy mond gehaal en op daardie
moment toe het hy verstyf en sy hande het langs sy
sye geval, die sigaret uit sy hand uit.

Kan u onthou wat het u toe gedoen?--Ek het gedink
hy is dood.

Kan u probeer verduidelik weer wat u gemoedstoestand
was op daardie stadium?--Ek kan dit nie verduidelik
nie.

Kan u onthou hoe u gevoel het?--Ek kan dit ook nie
beskryf nie, maar dit moes verskriklik gewees het.
Maar ek het nie n rekolleksie, ek kan nie beskryf
wat ek toe gevoel het nie.

Goed en wat het toe daarna gebeur?--Dit is vaag
maar ek meen dat ek toe myself om die lewe probeer
bring het.

Op daardie stadium was u binne of buite die huis
gewees?--By die oorledene.

Hoe het uself, soos u vermoed, probeer om die lewe
te bring?--Deur my te skiet. Ek het die geweer in
die hand gehad en ek het gevoel hier is nou pyn na
n skoot.

Op die stadium toe die tweede skoot knal wat ^{het}
gebeur?--Ek het my bewussyn verloor. Ek het ^{net} n skerp
pyn gevoel in my bors en my bewussyn verloor.

HOF - Verstaan ek reg, u het die skoot gevuur wat
uself getref het?--Dit is baie vaag, maar dit is
~~net ek wat dit kon gedoen het.~~

Waar het jy dit gedoen?---Daar by die oorledene.

VERDEDIGING - Kan u onthou, indien u kan, ~~as u~~
nie kan nie moet u vir die Hof sê, op watter deel
van u lyf u geskiet het?---Net hierso.

HOF - Die getuie wys nou regoor die hart".

Hierna het hy dr. Landsberg per telefoon ontbied.

Dit sal later blyk dat die Hof a quo m.b.t.

die skietvoorval, die getuienis van Gideon bo dié van
die appellant aanvaar het.

Dit is gemeensaak dat n gesprek tussen die
appellant en mev. Aggenbach voor die skietery plaasgevind
het. Haar relaas is as volg :-

"Dit was ongeveer half vyf het die telefoon gelui
en ek het dit beantwoord en die stem wat ek herken
het was mnr. Stone s'n.

Het u sy stem herken?--Ek het sy stem herken.

Wat het hy gesê?--Hy het gevra om met my man te
praat en ek het vir hom gesê hy is nie tuis nie,
dat hy uit is na die veldbrand toe.

Kan u sy presiese woorde onthou mevrou? Toe hy vir
u man gevra het?--Ja, hy het my gevra of daardie
lang man tuis is wat saam met jou bly.

Hoe lank is u man?--6 voet 2 duim.

HOF - Ja, hy is n lang man.

P.G. - Is dit die eerste keer wat u gehoor het
dat mnr. Stone so na u man verwys?--Nee, hy het

altyd so gesê.

En vertel verder mevrou? U het toe vir hom gesê
u man is nie daar nie?--Reg.

Goed?---Toe het mnr. Stone vir my vertel dat die
hoere hom wou ontvoer.

Kan u sover as moontlik sy woorde wat hy gebruik
het sê. Ek bedoel die presiese woorde wat hy gesê
het?--Dit is hoe hy gesê het.

Die hoere....?---Wou my ontvoer.

Ja mevrou?--Toe vra ek vir hom wie is dit? Toe sê
hy hy ken nie die mense nie.

Het hy gesê of dit blankes of nie blankes of
mans of vrouens was?--Hy het gesê dit was drie
mans en n meisie.

Hy het nie genoem of hulle blankes of nie-blankes
is nie?---Gladnie.

Goed mevrou?---En toe direk daarna toe sê hy vir
my terwyl hulle gery het, het hy gedink.

Ja?---Ek het niks weer gesê nie, hy het dadelik
weer aangegaan en vir my gesê waar hy by die
telefoon sit, het hy sy 308 by hom en die geweer
is gelaai en as die man sy kar daar by sy huis
kom haal skiet hy hom dood.

Ja, gaan maar aan mevrou?---Toe sê ek vir hom :
'Charles, jy is n man met n verantwoordelikheid,
Hantas is nie by die huis nie'.

Wie is Hantas?--Hantas is mev. Stone.

Het u enigiets verder vir hom gesê of gevra?---
Toe sê hy, toe antwoord hy, hy lag toe nadat ek
dit gesê het, toe sê hy 'nee, ek sal hom net skrik-

maak!"

Het u geweet of gehoor na watter kar hy verwys, u
het gepraat van die man sy kar kom haal?---Ek het
vir hom gevra 'nou watter kar is dit'. Toe sê
hy vir my daardie CCC-kar.

Het hy nog iets verder gesê?--Niks verder gesê nie,
net totsiens en hy het die telefoon neergesit.
Mevrou kon u mnr. Stone duidelik verstaan of het
hy onduidelik gepraat?---Gladnie, hy het baie
duidelik gepraat.

Kon u iets abnormaals agterkom aan sy stem, het
hy gepraat soos hy gewoonlik praat?---Daar ek mnr.
Stone n aantal jare ken, het dit vir my geklink of
hy gedrink het maar ek kan dit nie bevestig nie.
Het sy spraak so geklink?--Sy spraak, ja.

Mevrou het hy kwaad geklink toe hy met u gepraat
het of het hy kalm geklink?--Gladnie kwaad nie, soos
ek hom ken kalm en rustig het hy met my gesels
oor die 'foon".

Fransina Mungundu het vertel dat die appellant,
nadat hy die Sondagmiddag alleen terug gekom het, hom
met sy geweer bewapen het. Hy het op n stadium gesê

"as ek iemand hier....sien, op my werf, sal ek hom skiet".

Die oorledene het "n bietjie oor middag met bruinmense

se voertuig daar aangekom" , en afgeklim. Die appellant

het die bruimense beveel om te ry. Daarna het sy,

haar suster Maria (wat nie in die saak getuig het nie),

haar dogtertjie Anna-Marie en Gideon weggehardloop na

laasgenoemde se kamer toe. Sy vertel voorts :-

"Ons was in Gideon se kamer gewees en nadat die eerste skoot gehoor is deur ons het Gideon gesê hy gaan eers kyk en toe het hy vir ons by sy kamer gelos en geloop".

Aanvanklik het Fransina gesê dat "hulle" net een skoot

gehoor het. Sy het egter kort daarna bygevoeg dat n

tweede geweeskoot deur hulle gehoor is. Op daardie

stadium was Gideon nog in die kamer. Dit blyk uit die

saakstukke dat die Prokureur-generaal op hierdie stadium

n verdaging aangevra het. Die verloop van die verrig-

tinge na die hervatting word as volg op die notule van

die verhoor aangegee:-

"P.G. - Ek wil, kragtens art 264 van die Straf-prosesordonnansie, Nr. 34 van 1963, optree ten opsigte van hierdie getuie en ek verwys spesifiek

na die tweede gedeelte van die artikel. Ek weet nie of dit nodig is dat ek vir u die artikel lees nie, ek dink u is bekend daarmee.

HOF - Ek is bekend daarmee. What is your attitude Mr. Cooper, I think the Attorney-General wishes to make use of section 264.

DEFENCE - My attitude is that ex facie the preparatory examination record it does not appear to be a contradiction to bring in section 264.

COURT - Just for your information I think the section is identical with the Republica~~n~~ section which is better known to you than this one, it is 286 of the Criminal Procedure Act, in our Ordinance it is section 264 but the wording is exactly the same. Verstaan ek u korrek meneer die Prokureur-generaal dat u wil nou aan die getuie stel...

P. G. - n Vorige teenstrydige verklaring. Ek mag net vir u inligting meld dat dit is nie n skrifte-like verklaring nie, dit is n mondelinge verklaring wat aan my persoonlik gemaak is vanoggend.

DEFENCE - This puts one in an exceedingly invidious position where the legal representative wants to rely on a statement made in consultation. In my experience I have not yet known that the legal representative ha^s arisen and said : ' I had a consultation when a statement was made to me, which was not in writing, which was not signed and I wish to put the statement to the person'. The Court is well aware of the rule of practice which says

that a legal representative must not put himself in a position where he may be compelled to testify and it seems to me, without any reflection upon my learned friend, it is an open question whether section 264(2) of the Code envisaged this type of confrontation between a legal representative and a witness that the legal representative has interviewed.

COURT - "What is the meaning of the word 'statement' where it appears? Or 'verklaring' where it appears in the Afrikaans version?"

DEFENCE - I would have thought, seeing that this matter has arisen, my learned friend informed me this morning that two other witnesses Maria and Annamarie had in fact informed him that Gideon was in the room at the time when the shots were fired and that he was not calling them and that he was putting them at the disposal of the defence. I think I should, seeing that the issue has arisen now, inform the Court, it was put on a formal basis to me, so that the Court is aware of this fact. I then said to my learned friend that I was entitled to the original statements of these two witnesses. He left it at that and up to the present he has not provided me with the original statements of these two witnesses. I think my learned friend may also wish to reconsider his position in the light of what I had to say.

COURT - I think it may be advisable at this stage, to enable both Counsel, that is yourself Dr. Cooper

and the Attorney-General to reconsider the position to now take the tea adjournment. Stem u saam?

P. G. - Ek is gereed om met my prosedure voort te gaan. Ek het die posisie baie deeglik oorweeg en ek dink dit is my plig om dit te doen.

HOF - Maar u kan nie enige kruisverhoor aan hierdie getuie stel nie. U is nie van plan om dit te doen nie?

P. G. - Nee, ek is nie van plan om enige kruisverhoor aan haar te stel nie.

HOF - Maar wat u ^{aan}haar wil stel, sover ek verstaan is n verklaring wat sy persoonlik aan u gemaak het.

P. G. - Ja, ek het haar persoonlik en spesifiek gevra in verband met die aangeleentheid van Gideon, soos ek ook vir die ander getuies gevra het.

HOF - Ek wil argument hoor of dit wel n verklaring is volgens die bedoeling ~~is~~ van art. 264 of dit n mondelike of n skriftelike verklaring is maar ek dink dit sou paslik wees as ons nou die teepouse neem, om u n geleentheid te gee om u posisie te oorweeg asook om die posisie met dr. Cooper in verband met die ander getuies op te klaar.

P. G. - Ja, ek het reeds aan Dr. Cooper gestel wat die posisie met die ander getuies is en ek het hulle tot sy beskikking gestel.

VERDEDIGING - Mag ek net kortliks byvoeg, die posisie waarin ons ons bevind volgens wat my geleerde vriend nou sê is dat wat hy aan die getuie ~~sal~~ stel sal nou ex parte wees en dit kan wel wees in die omstandighede dat my geleerde vriend homself bevind dat hy self

moet getuienis onder eed gaan aflê en dan is sy hele posisie as regsverteenwoordiger in die gedrang.

U weet dit is nie wat ons persoonlike gevoelens oor die saak is nie, maar wat die beginsels is en geregtigheid moet geskied volgens die aanvaarde beginsels. Ek meld dit net want dit lyk vir my die rigting wat my geleerde vriend op die oomblik wil inslaan het sekere ernstige implikasies.

HOF VERDAAG.

HOF HERVAT : BYWONING SOOS VOORHEEN.

FRANSINA MUNGUNDU (vervolg).

P. G.- Ek sal nie voortgaan met die aansoek nie.

GEEN VERDERE VRAE."

Hierna het die kruisondervraging van die getuie en vrae deur die Hof gevolg in die loop waarvan Fransina o.a. verduidelik het dat:-

- (a) Wat die appellant gesê het die volgende was:
"As die geparkeerde voertuig se baas hier kom sal ek vir hom skiet."
- (b) Toe die oorledene van die voertuig afklim, die appellant aan hom gesê het " jy moet daar gaan staan". Sy het ook gehoor hy sê "Jy moet loop. Jy sal ook nie jou voertuig kry nie, en nou moet jy maak dat jy wegkom"
- (c) Terwyl die oorledene en die appellant gepraat het, al vier van hulle begin hardloop het en dat al vier van hulle beslis in Gideon se

kamer was, toe die skote afgevuur is.

Anna-Marie, die twaalf jaar oud dogter van

Fransina, het ook getuig dat sy "laat-agtermiddag", nadat die appellant teruggekom het, gesien het dat hy by die huis in is en weer uitgekom het met die geweer. Sy het hom hoor sê "as ek vandag iemand hier op my werf sien sal ek hom doodskiet". n Voertuig van "bruinmense" het opgedaag en stil gehou. Die appellant het aan die oorledene gesê "jy moet afkom van die voertuig" en aan die ander mense ~~gesê~~ dat hulle dadelik moet ry. Die appellant het aan die oorledene gesê "jy moet loop, jy moet loop". Die oorledene het gesê "ek het my voertuig kom haal". Op daardie stadium het sy, Gideon, Maria en Fransina om die huis na Gideon se kamer gehardloop. Na al vier van hulle in die kamer was, het sy n geweerskoot gehoor. Hulle het voor Gideon se deur gaan sit en sy het n tweede skoot gehoor. ~~Gideon het gesê hy wil gaan kyk en is~~ toe weg.

Ek gaan nou oor tot oorweging van die betoë

wat aan hierdie Hof voorgelê is, en handel eerstens met die spesiale aantekening wat betrekking het op die gebeure wat tydens Fransina Mungundu se getuienis plaasgevind het. Die spesiale aantekening lui :-

"Was it an irregularity in the proceedings before the Court on 4th November 1974, for the Attorney-General to indicate and disclose to the Court in the presence of the assessors during the evidence of Fransina Mungundu - a State witness - that the witness had made a verbal statement to him that same morning which was in conflict with the evidence ^{given} being by her under oath in Court".

Met n beroep op R. v. Mabasa^o, 1952 (3) S.A.

521 (AD) op bl. 524 en 526, R. v. Matsego and Others,

1956 (3) S.A. 411 (AD) op bl. 418 en R. v. Solomons,

1959 (2) S.A. 352 (AD) op 364 e.v. is die betoog dat n

onreëlmatigheid gedurende die appellant se verhoor na

vore gekom het vermits die Prokureur-generaal n mede-

deling, tot nadeel van die appellant, wat nie deur getuienis bevestig is nie, onder

die aandag van die assessore gebring het met gevolg dat

Fransina^{se}/vir die appellant gunstige getuienis deur die

Verhoorhof verwerp is. Sodoende is oortree teen die
 beginsel -

"that an assessor should retire from the case as soon as it is proved that he has been given information detrimental to the accused which has not been proved in evidence, for nothing should be done which creates even a suspicion that there has not been a fair trial".

(per CENTLIVRES A.R. op bl. 418 A-B van Matsego se saak).

Die uitdrukking "detrimental to the accused" slaan, na my mening, op die optrede van die beskuldigde self en het geen toepassing op 'n geval, soos die onderhawige, waar die inligting verstrek word in 'n poging om die geloofwaardigheid van 'n staatsgetuie aan te tas nie en/ toevallig en moontlik/ op indirekte wyse die belange van 'n beskuldigde in die daarstelling van getuienis te bemoeilik nie. Die gesag waarop gesteun word het betrekking op optrede waar daar direkte nadeel vir die beskuldigde was:- In die ^aMbaso saak het getuienis ten nadele [^] van die beskuldigde, wat by die voorlopige verhoor gelewer

is, en by die verhoor ontoelaatbaar bevind is, tot die kennis van die assessore gekom. Matsego se saak benadruk, soos reeds aangedui, dat dit inligting wat "detrimental to the accused" is, wat in die belang van die regspleging vermy behoort te word. In Solomons se saak het die onreëlmatigheid daarin bestaan dat die assessore deel gehad het in die uitspraak nadat inligting erg ten nadele van die beskuldigde, wat nie deel van die getuienis uitgemaak het nie, aan hulle oorgedra is. Die inligting het daaruit bestaan dat die beskuldigde (wat tereggestaan het op 'n aanklag van moord deur die toediening van 'n steekwond) vroeër dieselfde aand betrokke was in aanrandings wat met messe gepleeg is.

Die onderhawige saak verskil wesentlik van bogemelde beslissings en word nie gedek deur die beginsel soos omskryf in Matsego se saak nie. Na my mening het geen onreëlmatigheid soos bedoel in artikel 351 in die verhoor ontstaan nie en derhalwe word die spesiale aantekening van die hand gewys.

Wat die appèl op die meriete betref, blyk

~~dit uit die geheelbeeld van die saak, soos hierbo geskets,~~
dat die getuienis van die sewetal persone wat op een of
ander stadium op die toneel was nadat die appellant by sy
huis aangekom het en die CCC motorkar vasgeparkeer het van
deurslaggewende belang is. Mnr. Cooper het egter tereg
benadruk dat die uiteindelijke vraag van die appellant se
verwytbaarheid met betrekking tot die noodlottige skiet-
voorval nie behandel en beoordeel kan word sonder inagneming
van die krisis wat voor dit opgelaaï het nie. Met uitson-
dering van die appellant en Gideon Goaseb (wie se getuienis
en geloofwaardigheid aanstons as deel van die omstrede
bevindings van die Hof a quo behandel word), wend ek my
nou kortliks tot n oorweging van die getuienis van die
sewetal.

Die Hof a quo het ten aansien van Johannes
Jacobs en Lena Uiras bevind dat hulle volslae onafhanklik
en geloofwaardige getuies is - n bevinding wat tereg
deur beide die Staat en die appellant aanvaar word.

Die korrektheid en betroubaarheid van mev.

~~Aggenbach se getuigenis word ook geensins in twyfel getrek~~

nie.

Fransina en Anna-Marie het die Hof a quo

nie beïndruk nie. Ten aansien van Fransina lui die bevinding:-

"Fransina Mungundu was obviously an unwilling witness to such a degree that at one stage, as appears from the record, the Attorney-General considered invoking the provisions of sect. 264 of the Criminal Procedure Ordinance, ^{Nô. 34/63} in order to discredit her. After an adjournment, however, to consider the position he (very wisely and properly in our view) did not press his application".

"She was obviously, as I have said, an unwilling witness against her former employer and was most confused as to the sequence of events, which is not surprising in the strange and terrible happenings of that afternoon. She was obviously also terrified, as appeared to be the other female witnesses".

En ten aansien van Anna-Marie :-

"The defence called her daughter, Anna-Marie, a child, 12 years old, in Std. 'B' at school, who spoke reasonably good Afrikaans when tested. She confirmed in the main the evidence given by her mother in regard to the actions and threats of the accused but, as was to be expected in a child of her age, was extremely

vague as to the sequence of events or ^{as} to times and the like, and indeed she was quite inaccurate in certain respects, for example, how and when the accused and the others first arrived at the house that Sunday afternoon. She said Gideon Goaseb was the first of the four to run away and arrived first at Gideon's room where, she says, he remained until she heard the first shot. If this is correct, then of course the whole of Gideon's evidence that he was an eye-witness to the shooting from the point H on EXHIBITS F.3 and E.5 is false.

Her evidence, however, is in direct contradiction to that of her mother as to Gideon's movements when the party of four ran away and is in direct conflict with the evidence of Gideon himself. The Court has come to the conclusion that unless we find Gideon to be an untruthful and lying witness, no reliance can be placed on this child's version as to the exact sequence of events in particular as to Gideon's movements during those frightening and fast-moving events. It is also significant that although she denies discussing the matter at any time with her mother, the evidence as to what was said dovetails almost exactly with that of Fransina".

Die vernaamste omstrede bevindings van die

Hof a quo wat in hierdie Hof sterk aan kritiek onderwerp is en wat, volgens die betoog namens die appelland, nie staande kan bly nie is as volg :-

- (a) Die verwerping van die appellant se getuienis dat die oorledene hom met n vuurwapen gedreig het terwyl die twee van hulle die afstand van 600 meter gery het.
- (b) Die aanvaarding van Gideon se getuienis bo dié van die appellant m.b.t. / die noodlottige skietery.
- (c) Die konklusie dat, selfs op n aanvaarding van Gideon se getuienis, die appellant die opset gehad het om die oorledene om die lewe te bring.

By die behandeling van die omstrede bevindings, word bostaande volgorde behou :-

- (a) Aangesien daar afdoende bewys is dat geen vuurwapen in die besit van die oorledene gevind is nie, kan daar m.i., nie op appèl ingemeng word met die bevinding dat die appellant nie met n vuurwapen gedreig is nie. Dit is egter in n hoë mate waarskynlik dat vrees gedurende hierdie tydperk by die appellant, as gevolg van gebeure en omstandighede, ingeboesem is en dat die gesamentlike uitwerking van die vrees en die appellant se besopenheid hom erg emosioneel moes ontroer het. Dat dit so aanvaar behoort te word blyk uit sy sinlose en irrasionele opmerking aan mev. Aggenbach dat "die hoere hom wou ontvoer".

(b) Die wesentlike feitlike geskilpunt in die saak ontstaan uit die teenstrydige relase van die appellant en Gideon Goaseb in verband met die skietery. Laasgenoemde is by die verhoor aan strawwe kruisondervraging onderwerp, en daar is beide voor die Verhoorhof en hierdie Hof betoog dat sy getuienis op versinsel berus of minstens so onbetroubaar is dat daar nie op peil getrek kan word nie. Die kritiek op sy getuienis berus hoofsaaklik op ondervermelde oorwegings en faktore :-

(i) Ten aansien van n vraag - in sigself relatief onbelangrik - oor die hantering van sekere bottels bier voor die reis na Gibeon n aanvang geneem het, het Gideon die getuienis wat hy by die voorlopige ondersoek gelewer het teëgespreek. Toe sy aandag hierop gevestig is, het hy as moontlike verduideliking aan die hand gedoen dat die landdros, wat die getuienis met n tikmasjien afgeneem het, moontlik met die geraas daarvan nie mooi gehoor het wat hy getuig het nie. Sy aandag is toe daarop gevestig dat die landdros die getuienis in manuskrip afgeneem het.

Hierdie mededeling het die getuie ook probeer ontsenu en wel deur te verklaar dat die man wat getik het sersant Aggenbach is wat hom oorspronklik ondervra het en dat hy nie bewus is van enige verskil tussen n polisiesersant en n landdros nie. Hierdie omstandighede dui daarop, so lui die betoog, dat Gideon bereid is om te fantaseer wanneer hy in n hoek gedryf word en dat sy getuienis onaanvaarbaar is.

(ii) Waar Gideon oorspronklik getuig het dat hy die appellant en andere met sy eie oë by die kombuisdeur sien ingaan het, word sy aandag daarop gevestig dat die deur nie sigbaar was waar hy hom bevind het nie. Sy uiteindelijke verduideliking is dat ~~dat~~ hy die skaduwee van die kombuis se gaasdeur gesien het en n afleiding gemaak het dat die persone by die kombuisdeur ingegaan het.

(iii) Sy getuienis dat hy die oorledene sien huil —
oorledene
het en dat die gesoebat het word tot so n mate afgewater dat, so word betoog, dit ook dui op fabrisering. Gedurende sy hoofgetuienis het hy gesê dat hy die oorledene sien huil het en trane met n sakdoek afgevee het en gesoe-

bat het totdat die skoot geval het. Tydens kruisonder-

~~vraging het hy vertel dat die oorledene met sy rug na~~

hom was maar dat hy van sy huilstem en die uithaal van die sakdoek afgelei het dat hy huil. Die "gesoebat" het daaruit bestaan dat hy gesê het "asseblief tog gee my die kar dat ek die mense gaan haal".

(iv) Sy getuienis dat die loop van die geweer 18 duim van die oorledene se liggaam was strook nie met die deurslaggewende en onbetwiste deskundige getuienis dat die noodlottige skoot op 'n afstand van ongeveer een duim van sy liggaam afgevuur was nie.

(v) Weersprekinge tussen die getuienis van Gideon en die van ander persone. Nadruk is, o.a., op die volgende voorbeelde gelê :-

(a) Gideon het verklaar dat die appellant vir die oorledene beveel het om van die bakkie af te klim terwyl Lena Uiras gesê het dat hy self afgeklim het.

(b) Volgens Gideon het die "meisies" weggehardloop

toe die appellant die oorledene beveel het om

af te klim van die bakkie en volgens Jacobs

het Gideon saam met hulle uit sig verdwyn.

(e) Gideon en Jacobs se beskrywings van die posisie waarin laasgenoemde se bakkie tot stilstand gekom het, stem nie ooreen nie.

(d) Fransina en Anna-Marie het op n wesentlike punt vir Gideon weerspreek, nl., deur te getuig dat hy by hulle in die kamer was toe die twee skote afgevuur is.

(vi) In sy hoofgetuienis het Gideon verklaar dat die appellant as n "dronk mens" voorgekom het en dat sy asem na sterk drank geruik het, terwyl hy aan die einde van sy getuienis, in antwoord op n vraag van die Regter, gesê het, "Ek kan nie met sekerheid sê nie want ek het nie met my oë gesien of hy gedrink het nie en ek kan nie sê of hy drank ingehad het of nie".

(vii) In hoofgetuienis het Gideon n beskrywing gegee van die wyse waarop die appellant die geweer vasgehou het

net voor die noodlottige skoot geklap het (regter voor-
~~vinger op die sneller, linkerhand net onder die teleskoop~~
 ens.)). Tydens kruisondervraging het hy gesê dat hy nie
 presies kon sien waar die appellant se regterhand was nie,
 en dat hy by homself redeneer het dat die geweer afgegaan
 het omdat hy die sneller met die regterhand getrek het.

Die Hof a quo het deeglike oorweging geskenk
 aan die tekortkominge in en kritiek op die getuienis van
 Gideon. n Wydlopiige aanhaling uit die uitspraak is onver-
 mydelik :-

"What is of considerable significance, however, is
 that apart from the beer bottles incident - in itself
 and in the circumstances a trivial matter in regard
 to which any witness could honestly be mistaken - no
 other discrepancies of any consequence were suggested
 in cross-examination between the evidence given by
 Gideon at the preparatory examination and the evidence
 given by him in this Court. Had there been such dis-
 crepancies they would undoubtedly have been put to
 him in cross-examination as indeed was the incident
 concerning the beer bottles.

What is of greater significance is that an analysis
 of his evidence, particularly as to the events leading
 up to the shooting itself, tallies remarkably with

the description given by the accused himself. It is therefore impossible for us to believe or accept that Gideon's description is a concocted one, nor has any reason been suggested (nor indeed in our opinion could one be suggested) why he should fabricate this vital evidence had he not been an actual witness describing events which he himself had seen. It must be remembered that until the accused gave evidence some days after Gideon testified in this Court, the latter had no knowledge of what the accused was going to say in regard to the shooting incident. Although he knew who the accused was he had no dealing of any kind with him, nor did he know the deceased except by sight as an employee of Pep stores.

In regard to the criticisms themselves we have carefully considered them but our unanimous view is that they are not such as to discredit him as a witness. It is of significance that such discrepancies (i.e. the bottle incident) and his vagueness as to time and distances, are such as would be expected from an unschooled witness who told us that he had been taught by his grandfather to judge time by the sun. The typewriter incident is admittedly of more importance but here too we feel that he may have been confused and may have mistaken the original recording of his statement (typed in his presence by Sergeant Aggenbach) for the proceedings at the preparatory examination.

These blemishes in his evidence are not in our view sufficient to throw doubt on his eye-witness description of the final happenings in this tragic drama, which he could not possibly have described in such detail had he not witness^{-ed} them himself. "

Hierna volg n passasie van VAN DEN HEEVER, A.R., in

Rex v. Gumede, 1949 (3) S.A. 749 (AD) op 756-757, en dan

vervolg die uitspraak :

"In that case, as in this, the Court was concerned with a witness of a somewhat primitive background and little education. His evidence is as follows. He gives an account of the earlier events at the Stone house which I need not set out as they are in our view of little importance. What is of importance is his account of the events immediately preceding the shooting and of the shooting itself. He says that after he received a message from Fransina he returned to the house where he saw the accused armed with a rifle. He heard him use various expressions, for example, 'ek sal vir jou skiet', 'ek sal skiet', and when Fransina asked whom, he replied 'daardie baas van daardie voertuig wat daar staan sal ek skiet' Thereafter he described the arrival of the Coloured people and continues:".

Die uittreksel wat volg is die aanhaling m.b.t., die skietery wat reeds hierbo uiteengesit is. Die uitspraak lui

verder :

"He said that the accused was drunk. This was in answer to a question by the Court 'was hy gedrink'.

He continued : 'Die oubaas se klink van die spraak was half na n dronk man'. At the end of his evidence and in answer to questions put by the Court, he said :

'Nou sê vir my het dit vir jou gelyk of die man deur drank aangetas was of iets ingehad het?--Die gesig van die beskuldigde was ook baie rooi gewees en die beskuldigde het nie al die tyd wat ek hom geken het so gelyk nie soos ek hom die dag gesien het nie.

Ken jy hoe n dronk persoon lyk?---Daar is verskil tussen die mense wat dronk word. Daar is party wat sterk is vir die drank wat nie rondslinger nie, maar daar is party wat swak is wat rondslinger en daarop kan n mens sien dat hy dronk is.

Wat sê jy van mnr. Stone die middag, het hy drank ingehad of weet jy nie?---Ek kan nie met sekerheid sê nie want ek het nie met my oë gesien of hy gedrink het nie en ek kan nie sê of hy drank ingehad het of nie'.

This Dr. Cooper maintains in his able and thorough argument on behalf of the accused, is typical of the unsatisfactory picture of the whole of Gideon's evidence. It could also be explained by a reticence to give reasons as to the degree of drunkenness having regard to the vast difference in status ^{and station} between himself and the accused.

Gideon confirms that after the other vehicle arrived Fransina and the others ran away but he remained at the corner of Fransina's hut as marked by him on

EXHIBIT F. 4 and thereafter moved behind the tree to the point H marked on the photographs and on the plan.

Gideon says that the deceased moved backwards towards the scene of the shooting; that he pleaded with the accused and that he wept. He mentions a handkerchief which the deceased took out of his pocket to wipe the tears away. I must repeat here that, as already stated, no handkerchief was found at the scene or in the clothing of the deceased but this does not necessarily mean that the deceased did not weep or use a handkerchief. An object such as a handkerchief could easily be lost, picked up or pass unnoticed. Its existence only became relevant after Gideon's statement was taken on the 17th July, that is 3 days after the shooting. As was to be expected he was cross-examined skilfully and at length but, apart from what I have already mentioned he adhered steadfastly to the main and material points of his evidence in chief.

It was demonstrated that he had no real idea of time or of estimating distance (not to be ^{un-}expected in a young Nama man of little education giving evidence under cross-examination by a skilfull senior Counsel for the first time) but only one discrepancy, that is the minor one about the two bottles of beer, was shown in regard to his evidence before this Court and that at the preparatory examination. We are satisfied that he could have been confused and mistaken as to

typing incident as it was proved that in fact his original statement was typed in his presence by Sergeant Aggenbach and it is also of some significance that when his error was pointed out to him he readily admitted it. When pressed as to what words passed between the accused and the deceased he amplified his previous evidence by saying that he heard the deceased say 'wat het ek aan oom gemaak' to which the accused replied 'Jong, loop, ek sal jou skiet'.

He also heard the deceased say 'oom Charles ek wil net my voertuig hê, gee my voertuig dat ek die mense gaan optel'. Under no circumstances could Gideon have known at that stage that the other three ^{young} persons had been abandoned by the accused on the roadside some 20 km. from Mariental so this is a most probable remark of the deceased and has the ring of truth about it.

When further asked :

'Het die beskuldigde gesê aan die oorledene :

"Jy het my gedreig om my kar te bestuur" ' he answered:

'Miskien is die woord gesê maar ek het dit nie self gehoor nie.'

And again :

'Het die beskuldigde op enige stadium vir die oorledene gesê "Jy het n kans probeer vat by my maar jy sal nie n kans vat by my nie" of woorde tot dien effekte?--Ek het dit ook gehoor. Wanneer het jy dit gehoor.

HOF - Wat het jy ook gehoor ?---Ek het gehoor dat die beskuldigde vir die oorledene gesê het "Daardie kans wat jy by my wil vat sal jy nie

by my kry nie". Dit het ek gehoor wat die beskuldigde na die oorledene gesê het.

Wanneer het die beskuldigde dit aan die oorledene gesê?---Nadat hy beveel is om van die voertuig af te klim en nadat hy ook beveel is om te loop, is daardie woorde gesê'.

When pressed as to the crying incident his description was as follows :

'Sê vir my, kan jy onthou wat die beskuldigde en die oorledene aan mekaar gesê het?---Ek het alreeds vir die Hof gesê in daardie dreigemente van ~~van~~ die oubaas het die kleinbaas nog vir die oubaas gesê : "Oom ek het net my voertuig kom haal, gee my voertuig dat ek die mense wat op die pad is, gaan haal", dit is wat ek ook gehoor het.

Is dit al wat die oorledene gesê het aan die beskuldigde?---Na hy dit gesê het, het hy n sakdoek uit die sak uitgehaal en sy trane droog gegee.

HOF - Het hy gehuil?---Die oorledene het gehuil.
VERDEDIGING - Toe die oorledene dit gedoen het, was die oorledene met sy rug na jou toe gewees?---Ja.

Jy kon die oorledene se gesig nie sien nie?---Ek het nie sy gesig gesien nie.

Omdat hy die sakdoek uit sy sak uitgehaal het vermoed jy dat hy trane van sy oë afgee het?

---Ek het duidelik in die stem van die kleinbaas, die oorledene, gehoor dat hy gehuil het.

Wat bedoel jy dat hy gehuil het?---As iemand praat en as iemand huil dan is n mens se stem heeltemaal "difference", en hy het beslis in sy spraak het hy gehuil toe hy gesê het "ek het net my voertuig kom haal om die mense te gaan haal".

Is dit, herhaal net die woorde woorde wat jy nou gesê het?---As iemand huil en praat dan is dit different maar toe die baas gesê het " ek het net

my voertuig kom haal om die mense te gaan haal" het hy met 'n huilende stem dit gesê.

Hy het dit met 'n huilende stem gesê?---Ja.

Maar jy kon geen trane aan die oorledene sien nie want sy gesig was nie na jou nie, sy rug was na jou toe?---Ek het nie die trane gesien nie want sy gesig was nie na my toe gewees nie maar toe hy die sakdoek uithaal het ek net vermoed dat hy huil.

Al wat die oorledene, volgens jou, aan die beskuldigde gesê het is "ek wil net my kar hê sodat ek die mense kan gaan oplaai?---Dit is wat ek gehoor het.

En is dit wat jy bedoel deur te sê dat die oorledene het vir die beskuldigde gesoebat?---Ek het gehoor dat die kleinbaas gesê het "Asseblief tog gee my die kar dat ek die mense gaan haal".

Is dit wat jy bedoel deur soebat?---Ja."

During cross-examination it was suggested to him that at some stage immediately prior to the firing of the fatal shot, the deceased grabbed the rifle. This evidence is of sufficient importance to be set out in some detail :

Op daardie stadium was die oorledene se rug na jou toe gewees?---Dit is korrek.

Jy kon nie mooi sien waar die oorledene se hande was nie?---Na hy 'n stamphou gekry het, het hy met albei sy hande op sy maag gedruk.

En voor hy die stamphou gekry het, waar was sy hande gewees, ook voor hom gewees?---Ek het gesien dat die oorledene se hande voor hom gewees het en hy het met die hande so beweeg terwyl hy gesmeek het en mooi gepraat het.

Is dit moontlik dat hy met sy hande die geweer kon probeer gryp het, wat jy nie gesien het nie

omdat hy sy rug na jou gehad het? Of weet jy nie?--Ek weet nie daarvan nie'.

And then again:

'Is dit nie dat jy hier n fout maak, dat die oorledene besig was om die geweer te probeer gryp wat die beskuldigde gehad het?---Ek het nie so gesien nie, ek het net gesien dat die oorledene n pyp gevang het en toe is sy hand afgeslaan van die pyp af.

Maar het die oorledene nie probeer om die geweer te vang toe die beskuldigde, soos jy ook nou beweer, geslaan is oor sy gewrig?---Ek het nie so gesien nie.

Is jy nie seker nie?--Ek het nie so gesien soos ek gevra is nie.'

At the request of Counsel for the defence a demonstration was held outside the Court which was recorded as follows : (when I refer to "getuie" that means the witness Gideon)

'Die getuie wys nou dat die oorledene het gestaan soos uitgewys omtrent 3 voet van die regter agterwiel van motorkar SN. 88. Die getuie wys hoe die beskuldigde gestaan het, dit wil sê omtrent 4 voet vanaf die oorledene en so skuins regs, omtrent 5 voet skuins van die agterkant van die gemelde kar. Die beskuldigde het die geweer gehou, min of meer oor sy regterheup met die loop van die geweer ^{ongeveer} 12" en omtrent iets oor n voet, die korrel 18" van die liggaam van die oorledene. Die getuie gee n distansie op die punt H op foto's, getuie het 7 treë vanaf

die beskuldigde gestaan. Getuie het n onbelem-
~~merde-uitsig gehad van albei die oorledene-en~~
 die beskuldigde'.

The evidence on this point then continues:

'Toe die skoot afgevuur was, was jy bang gewees
 ?--Ja.

En jy wou so gou moontlik van die toneel verdwyn
 ?--Ja.

Sien jy het nou gewys waar die korrel is, die
 end van die geweer omtrent 18" van die liggaam
 van die oorledene, soos wat die demonstrasie
 gewees het?--Ja.

Dit is korrek soos jy vir die Hof gewys het?---
 Soos ek gesien het.

Ek wil dit aan jou stel dat daardie punt, die
 end van die geweer baie nader aan die oorledene
 se lyf was, stem jy nie daarmee saam nie?--Wat
 ek daar mitgewys het is soos ek gesien het, ek
 weet nie hoe naby of hoe ver nie.

Sien ek sê vir jou jy is foutief, jy maak n
 fout, kan jy n fout maak of dink jy nie so nie
 ?---Ek dink nie so nie.

Sien is dit moontlik dat hy die skoot afgevuur
 het en die oorledene die loop van die geweer
 gegryp het net voordat die skoot afgegaan het,
 die geweer gegryp het?---Ek het nie op n punt
 gesien dat die oorledene vir die beskuldigde
 aangeraak het of na die beskuldigde se geweer
 gegryp het nie'.

In reply to questions put by Mr. Assessor Jordaan,
 the following emerges :

toe

'Nou is die afleiding geregverdig dat hulle van
 die voertuig af hier na die bediendekamer gekom
 het, die oorledene agteruit geloop het of hoe het
 hy geloop na die bediendekamer toe?--Die oorle-
 dene het net altyd agteruit beweeg tot hulle

daar gekom het.

Altyd agteruit beweeg. Hy het dan gesê op n vraag van die advokaat, of die oorledene na die geweer gegryp het, dit is by die paaltjies, het hy gesê "ek weet nie", wat het hy bedoel met "ek weet nie". Het hy bedoel "ek weet nie of hy na die geweer gegryp het nie" of dra hy nie kennis van so n gegryp nie?---Ek het nie gesien dat hy enige pogings maak om na die geweer toe te gryp nie.

Dan het hy laastens vir ons buite gewys hoe hy gestaan het in verhouding met oorledene en beskuldigde toe beskuldigde die oorledene sou geskiet het, met ander woorde, toe die oorledene en die beskuldigde so gestaan het was hulle sye redelik na sy kant toe gekeer. Hy het self die uitdrukking gebruik hy het tussen hulle gestaan. Nou is my vraag : indien die oorledene op daardie stadium net voor die skietery, die geweer sou gegryp het, of daarna sou gegryp het, sou hy dit gesien het?---Ek sou gesien het.

Nou is my vraag : het hy gegryp na die geweer of het hy nie?---Ek het nie gesien dat hy na die geweer toe gryp nie'.

And in reply to the Court on this very point :

'Net n finale vraag, jy het aan die geleerde assessor, mnr. Jordaan, gesê jy het geensins gesien dat die oorledene probeer het om die geweer of die loop van die geweer tegryp nie?---Ek het geensins soiets gesien nie.

Is jy seker daarvan?---Ek het dit nie gesien nie en ek is seker.

Hierna volg n breedvoerige bespreking van die appellant

se getuienis m.b.t. die gebeure by sy huis na hy alleen

daar aangekom het. Hierop volg die konklusie van die

Hof a quo met betrekking tot Gideon se getuienis :-

"As already stated Gideon was admittedly a poor witness in some respects but his description of the actual shooting remains unshaken and in our unanimous view cannot be brought into serious doubt. To suggest that his estimate as to ^{an} 18" distance between the gun and the deceased is false, is in our view palpably ridiculous. It is true that the distance must have been very close. In fact as shown ~~by~~ EXHIBIT M it could not have been more than approximately 1". The accused on his own evidence was poking the gun at the deceased and undoubtedly fired at close range. To expect Gideon in the circumstances he found himself to be accurate as to the actual distance is demanding a degree of accuracy which could hardly be obtained by a photographic representation of the shooting incident'.

Uit die benadering soos hierbo weergee, blyk dit dat die Hof a quo deeglik bewus was van die belangrikheid van Gideon se getuienis en omsigtig te werk gegaan het by die waardebeplating daarvan. Die punte van kritiek is behoorlik deurdink en oorweeg. Met die feit inagneming van Hierdie faktore en dat die Hof a quo

die waardevolle geleentheid gehad het om die getuie in
~~lewendende lywe te aanskou, sy voorkoms, optrede en persoon-~~
 likheid waar te neem en in die lig van die verhooratmosfeer
 te evalueer, bestaan daar nie voldoende oortuigende redes
 wat die konklusie afdwing dat die Hof a quo fouteer het
 met die aanvaarding van Gideon se getuienis nie. In
 hierdie Hof het mnr. Cooper sterk klem gelê op faktor
 (iii) hierbo vermeld en die submitisie daarop baseer dat
 die huilery blote versinsel aan die kant van Gideon is
 om n atmosfeer van geloofwaardigheid te skep en die Hof
 te mislei tot n bevinding dat hy wel teenwoordig was en
 nie by Fransina en Anna-Marie in die kamer was toe die
 skietery plaasgevind het nie. In die lig van die Hof se
 beskouing van Gideon as n ongeskoolde getuie en sy karak-
 ter, is hierdie n vergesogte argument wat, na my mening,
 verwerp val te word, tesame met die meegaande betoog dat
 die Hof fouteer het deur nie te bevind dat, in die lig
 van Fransina en Anna-Marie se getuienis, Gideon getuienis
 gelewer het oor iets wat hy nie aanskou het nie. Die

bevinding dat Fransina en Anna-Marie getuienis gelewer het
 wat vaag en verwarrend is en dat hulle so vreesbevange
 was dat hulle waarnemingsvermoë nadelig aangetas was
 is nie strydig met die indruk wat gewek word by die
 deurless van hulle getuienis nie. Derhalwe is daar, ook
 in hierdie verband, nie ruimte vir 'n bevinding dat die
 Hof a quo fouteer het by die verwerping van hulle relase nie.

'n Oorweging wat dui op die wesentlike
 korrektheid van Gideon se relaas is dat sy getuienis op
 'n belangrike punt staving ontvang uit 'n betroubare oord
 nl., die getuienis van Lena Uiras. Die twee van hulle
 is dit eens dat daar deur die appellant 'n skiet dreigement
 geuite^{is} en dat hy die oorledene met die voorkant of loop
 van die geweer gestamp het.

Ofskoon die kruisondervraging van die
 appellant 'n wye terrein dek en oor nagenoeg 160 getikte
 bladsye strek, is die kern van die saak beperk tot die
 vraag of die skietery per ongeluk in die loop van 'n
 stoeiery plaasgevind het soos die appellant beweer, of

in die omstandighede wat Gideon beskryf het. Die uitspraak

van die Hof a quo lui as volg betreffende die appellant

se relaas aangaande die skietvoorval en sy gemoedstoestand :-

" He says at that time he was afraid but he became furious (briesend) because the deceased arrived without the police, he was very cross but he did not deliberately pull the trigger.

In our view the accused did not emerge with credit from his cross-examination regarding these events. He did not ask Fransina to go for help; he did not appeal to Jacobs for help for the strange and most improbable reason already mentioned; he made no mention to Mrs. Aggenbach of his fears regarding an armed assailant and although he says that his idea was to frighten the deceased he admits that the safety catch must have been off, leaving the gun in a firing and lethal condition".

"He denies he had any thoughts of revenge but his explanation of leaving the safety of his locked home with a telephone and a gun at his side to face one whom he believed to be armed and bent on attacking him in some way does not ring true to us".

In sy betoog voor hierdie Hof het die

Prokureur-generaal benadruk dat die appellant voorgee dat

hy bevrees tuisgekom het met die verwagting dat sy gewapende

agtervolger sy dreigement om hom dood te skiet sou uitvoer.

Tog versuim hy om direk na die polisiestasie te gaan, om sy vrees in duidelike terme bekend te maak aan mev.

Aggenbach of Fransina en, alhoewel oorlaai met vrees verlaat hy nieteenstaande die veiligheid van sy woning en soek hy konfrontasie met die gewapende agtervolger.

In hierdie omstandighede kom dit my voor dat die skeptisisme waarmee die Verhoorhof die appellant se getuienis bejeen het, nie as foutief bestempel kan word nie. Benewens hierdie oorwegings is dit opvallend dat die appellant besonder vaag is oor die besonderhede van die toevallige skietongeluk. Hy kon nie aandui in welke posisie die geweer was toe die skoot afgevuur is nie, hy kon nie onthou of sy vinger op die sneller was nie en alhoewel dit n essensiële deel van sy hoofgetuienis was dat die skoot gedurende die stoeiery afgegaan het verklaar hy tydens kruisondervraging dat dit wel moontlik is dat die oorledene "glad nie aan die geweer geraak het nie" op die stadium toe die skoot afgevuur is nie. Hierdie vaagheid in die appellant se herinnering rym nie met die helderheid van sy optrede, beplanning en herinnering in ander

opsigte wat hierna, onder (c), m.b.t., die appellant se opset vermeld word nie. In die lig van die helderheid van die appellant se herinnering ten opsigte van die oorgrote meerderheid van die gebeure van die noodlottige Sondag is dit moeilik om die getuienis dat hy vaag is oor die wyse waarop die ongeluk plaasgevind het, as eg te aanvaar. Indien ~~so~~ n ongeval opreg plaasgevind het sou verwag kon word dat ook die besonderhede dienaangaande helder in die geheue van die appellant, wat nie voorgee op hierdie stadium deur geheueverlies getref te gewees het nie, bewaar sou bly. Saam met hierdie oorwegings moet geneem word die aanvaarding van Gideon se getuienis wat n ^d geweldadige worsteling vir besit van die geweer met n samevallende ongeval uitskakel.

Die totaliteit van die omstandighede hierbo genoem dui sterk daarop dat die Verhoorhof nie fouteer het deur Gideon se getuienis bo die getuienis van die appellant te aanvaar nie. Sekerlik vind ek nie genoegsame gronde wat my oorhaal tot die beskouing dat die

Verhoorhof in hierdie opsig fouteer het nie

(c) In hierdie verband word, ten behoeve van die appellant, aangevoer dat vanweë sy oormatige drank-inname en sy emosionele toestand van ontroering daar nie buite redelike twyfel bewys is dat hy, in subjektiewe sin, die opset gehad het om die oorledene dood te skiet nie.

Die Verhoorhof het bevind (en die bevinding word nie betwis nie) dat die appellant se bloedstroom om-
n 0,20
streeks 5 mm./alkohol inhoud bevat het en dat hy onder die invloed daarvan was. Hierdie toestand en die same-
loop van omstandighede het, soos reeds aangedui, die appel-
lant erg emosioneel versteur. Die vraag wat dus ontstaan is of die Staat buite redelike twyfel bewys het dat die appellant nie uithoofde van hierdie oorweginge onbevoeg was om n bedoeling te vorm om die dood van die oorledene te veroorsaak nie. Die Hof a quo stel sy konklusie in hierdie verband as volg :-

"It is our considered view that, accepting that the accused was intoxicated, that he was annoyed, that at some stage he may have been labouring under the

spell of some indefinite form of fear and that ~~his annoyance eventually escalated into a form of~~ fury against the deceased, Dr. Zabow's evidence read with that of the accused in no way throws doubt on the facts as proved beyond reasonable doubt by the State namely, that the accused threatened to kill the deceased; that he had formed the intention to do so, and that, when he fired the fatal shot directly into the body of the deceased at blank point range, he intended to kill the deceased in the sense explained by BOTHA J.A. in S. v. Dlodlo 1966 (2) at p. 405".

Dr. Zabow, n eminente psigiater, wat feitlik al die getuienis in die saak aangehoor het en voorverhoor konsultasies met die appellant en sy eggenote gevoer het, het breedvoerige en objektiewe getuienis gelewer aangaande die appellant se geestesprosesse op die tersaaklike tydstop en verwante aangeleenthede. In hierdie Hof het beide mnr. Cooper en die Prokureur-generaal n beroep gedoen op passasies uit Dr. Zabow se getuienis waarvan onderstaande onderskeidelik voorbeelde is :-

- (i) "If it is correct that Mr. Stone himself fired n the shot, then one has a state of such severe

anger, frustration, that there is almost a lack of appreciation of what is going on around him..."

- (ii) "Does this evidence not indicate that the accused was in a mood in which he wanted to kill the deceased? And now we are not taking an isolated piece of evidence, we are taking the whole picture?---Yes, I must accept that in the state of mind in which the accused was, that is under the influence of alcohol, having been frightened, being angry, that there was an intent to shoot the deceased".

Wanneer te doen gekry word met getuienis van hierdie aard, moet n hof versigtig wees om nie die verantwoordelikheid betreffende uitsluitel oor die geskilpunt aan die getuie oor te dra nie. Dit is ten aansien van n persoon se besondere opset die taak van die verhoorhof om die beslissing te neem op grond van die indrukke van diegene wat die betrokke persoon op die tersaaklike geleentheid te sien gekry het en hoofsaaklik op grond van sy optrede (R. v. Hen^{up}bsch, 1953

(2) S.A. 561 (AD) op 566). Die getuienis in hierdie verband kan, by wyse van opsomming, kortliks gestel

word :-

Dr. Landsberg (distriksgeneesheer van

Marietal) het die appellant kort na die skietery om ongeveer 5 nm., gesien en bevind dat hy by sy volle bewussyn was en nog kon loop. Dit is gemeensaak dat die appellant voldoende teenwoordigheid van gees gehad het om baie gou na die skietery vir dr. Landsberg per telefoon te ontbied. Betreklik kort voor die skietery het die appellant die CCC kar vas parkeer sodat dit nie verwyder kon word nie. Hy neem as wapen n geweer en nie n rewolwer nie so dat dit van ver af duidelik sal wees dat hy gewapen is. Hy laai die geweer. Hy sluit die kombuisdeur. Hy skakel mev. Aggenbach en vertel, o.a., op duidelike wyse aan haar dat as die man ~~van~~ die CCC kar ~~daar~~ kom haal skiet hy hom dood.

Bovermelde optrede van die appellant dui

op normale denke en rasionale reëling van sy handeling voor en na die skietery. Hierdie normaliteit van optrede moet beoordeel word in die lig van die verwerping van die appellant se relaas en in die afwesigheid van

n verklaring deur hom wat verduidelik dat, ondanks getuie-
 nis wat daarop dui dat hy bewus was van die aard van sy
 optrede en wel in staat was om sy handelinge te orden, hy
 inderdaad nie die vereiste opset gehad het om die oorle-
 dene om die lewe te bring nie. Aldus beskou, en met
 inagneming van die verwerping van die appellant se ongeval-
 verhaal, vind ek die gevolgtrekking onvermydelik dat die
 appellant die sneller van die geweer voorbedagtelik
 getrek het en die noodlottige skoot vir die oorledene
 bestem het. Die Verhoorhof het as bewese feit bevind dat :-

"At that stage" (d.w.s., toe die oorledene Mariental
 bereik het) "the accused had worked himself into
 a stage of ungovernable rage (obviously accentuated
 by the alcohol he had taken and some feeling of
 frustration and annoyance due to the incidents in
 the car) and expressed the intention to shoot the
 deceased".

(My kursivering).

Hierdie bevinding dat die opset reeds ontstaan het toe
 die appellant verkondig het dat hy voornemens was om die

oorledene te skiet, strook nie met die getuienis t.o.v. /
die telefoon gesprek met mev. Aggenbach nie. Hy het die
verkondiging ook aan haar gemaak op 'n stadium toe hy
sonder twyfel gebel het in die hoop dat hy sersant
Aggenbach na sy huis kon ontbied. Dit is onaanvaarbaar
dat hy die opset gehad het om die oorledene te skiet
terwyl hy die polisie op die toneel wou hê. Die oor-
weldigende waarskynlikheid is dat die opset om die
sneller te trek ter elfde ure ontstaan het toe daar 'n
konfrontasie tussen die twee manne in die omgewing van
die CCC kar gekom het en dat die appellant se opwellende
emosies toe tot finale uitbarsting gekom het. Dr. Zabow
stel dit as volg :-

"The whole confrontation with the deceased...took
place in this state of mind, anger, fear, alcohol,
alcoholic intoxication and that this was sort of
a final explosion of emotion culminating...in his
pulling the trigger".

Uit voorgaande blyk dit dus dat hoewel

ek tot die besluit kom dat die appellant wel die opset
gehad het om die oorledene om die lewe te bring en dat hy

tereg aan moord skuldig bevind is, die Hof a quo
n ernstiger en meer doelbewuste voorbedagtheid in sy
optrede aanmerk as wat die getuienis veroorloof.

Die verkeerde evaluasie van die ~~vonnisse~~
graad van die appellant se voorbedagtheid bring mee
dat n aanpassing in die vonnis moet plaasvind. Met
inagneming van die buitengewone omstandighede van die saak
, die toevallige betrokkenheid van die appellant in
die hele aangeleentheid, sy aanvanklike bereidwilligheid
om van hulp te wees, sy onmiddellike hulpvaardigheid
aan die oorledene na die tragedie en die finale
verpletterende besef van die omvang van sy misdaad
wat waarskynlik tot n selfmoordpoging gelei het, sal
gevangenisstraf vir n tydperk van sewe jaar, na
my mening, paslik wees.

Die appél teen die skuldigbevinding
word dus van die hand gewys en die appél teen die
vonnisse slaag tot dié mate dat die opgelegde vonnisse

(70)

vervang word met een van sewe jaar gevangenisstraf.

G.P.C. Kotze

G.P.C. KOTZE

21/1/76.

WAARNEMENDE APPEALRECHTER

WESSELS, A.R.)

stem saam.

CORBETT, A.R.)